

H8 Tijd van burgers en stoommachines

KA (voluit): De industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving

KA (in eigen woorden): De industriële revolutie die samenging met een industriële samenleving

Tijdvak: TV8: Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: In 1830 opende de eerste spoorlijn ter wereld tussen Liverpool en Manchester.

Omstreeks 1800 begin in Groot-Brittannië de industriële revolutie, een ingrijpende maar geleidelijke verandering van de nijverheid die sneller, grootschaliger en goedkoper ging produceren. Door verbeterde landbouwmethodes konden minder boeren meer voedsel produceren. Door de technologische vooruitgang werden ook de vervoersmogelijkheden ingrijpend verbeterd. Er ontstond een industriële samenleving, waarin meer dan de helft van de bevolking in de steden woonde en waarin industrie en diensten de belangrijkste beroepssectoren werden. De industrialisatie verspreidde zich in de tweede helft van de 19e eeuw naar andere Europese landen, de VS en Japan en in de 20e eeuw naar de rest van de wereld.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Industriële revolutie

De ontwikkeling waarbij men overgaat van het ambachtelijk produceren van goederen naar het produceren van goederen met behulp van machines.

2. Industriële samenleving

Een samenleving waarbij het grootste deel van de bevolking in de industrie werkt en in steden woont.

3.

KA (voluit): Discussies over de 'sociale kwestie'

KA (in eigen woorden): De problemen van de arbeiders (sociale kwestie)

Tijdvak: TV8: Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: De oprichting van vakbonden.

Arbeiders/werknemers konden zich aansluiten bij een vakbond, die hun belangen zou behartigen. De vakbonden zette zich als groep in voor betere arbeidsomstandigheden en lonen.

De industrialisatie leidde tot het ontstaan van de sociale kwestie: de slechte werk- en leefomstandigheden van de arbeiders. In het maatschappelijk debat hierover kwamen verschillende opvattingen over oorzaken en mogelijke oplossingen naar voren, variërend van niets doen tot ingrijpen door de overheid. Arbeiders richtten vakbonden op om gezamenlijk met werkgevers te onderhandelen over arbeidsvoorwaarden.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Sociale kwestie

De problemen die ontstonden door de armoede en slechte leef- en woonomstandigheden van de arbeiders in de 19de eeuw.

2. Politieke stroming

Een verzameling van bij elkaar passende ideeën en overtuigingen over hoe de samenleving eruit moet zien en wat de rol van de staat daarin moet zijn.

3. Censuskiesrecht

Kiesrecht dat is beperkt tot mannen die een minimaal een bepaalde hoeveelheid belasting betalen. Hier vallen de arbeiders dus niet onder.

4. Democratisering

De beweging richting meer inspraak en rechten voor het volk, door o.a. uitbreiding van kiesrecht en totstandkoming van een grondwet. De uitbreiding van het censuskiesrecht naar algemeen mannenkiesrecht (1917 in Nederland) zorgt ervoor dat ook arbeiders mogen stemmen.

5. Socialisme

Een politieke stroming die opkomt voor de arbeidersklasse, en vindt dat deze zich moet emanciperen, ofwel door een klassenstrijd, ofwel door voor zichzelf op te komen en kiesrecht, onderwijs en goede gezondheidszorg te verkrijgen. Socialisten willen verschillen in macht en inkomen kleiner maken.

KA (voluit): De moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie

KA (in eigen woorden): Het streven naar grote rijken om en door de industrialisatie

Tijdvak: TV8: Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: De conferentie van Berlijn in 1884/1885

Bij deze conferentie bespraken de belangrijkste westerse landen hoe zij het Afrikaanse continent onderling 'eerlijk' zouden verdelen om te koloniseren.

Door de industriële revolutie hadden de Europese landen grote behoefte aan grondstoffen en afzetmarkten en waren ze militair superieur. In de 19e eeuw veroverden ze grote gebieden in Afrika en Azië waar ze kolonies stichtten. Ook het Chinese keizerrijk verloor een deel van zijn onafhankelijkheid aan koloniale mogendheden.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Imperialisme

Het streven naar het uitbreiden van het grondgebied van een land.

2. Modern imperialisme

Imperialisme in Europa vanaf 1870 waarbij Europese landen hun rijk uitbreiden en hun kolonies meer exploiteerden (gebruikten voor bijv. grondstoffen).

3. Natiestaat

Een land/staat waarvan alle inwoners tot dezelfde bevolkingsgroep behoren.

4. Kolonie

Een land of gebied dat is veroverd en wordt bestuurd door een ander land.

5. Nationalisme

Een voorliefde voor het land/volk. Als politiek-maatschappelijke stroming streven nationalistenaar een eigen natiestaat. Vanwege het nationalisme in westerse landen werd het koloniseren vaak als iets goeds gezien, omdat de 'superieure' westerse cultuur kon worden geleerd aan de 'inferieure' koloniën.

6. Mogendheid

Een gebied binnen bepaalde grenzen met dezelfde regering, dat meestal een belangrijke positie heeft in de wereld.

KA (voluit): Voortschrijdende democratisering, met deelname van steeds meer mannen en vrouwen aan het politieke proces

KA (in eigen woorden): De uitbreiding van democratieën waardoor steeds meer burgers invloed kregen op het bestuur

Tijdvak: TV8: Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: De invoering van het algemeen kiesrecht in Nederland in 1919.
In 1917 was eerder al het algemeen mannenkiesrecht ingevoerd, maar vanaf 1919 mochten voor het eerst zowel mannen als vrouwen stemmen.

In de 19e eeuw nam bijna overal in Europa de volksinvloed toe, maar in sommige landen ging democratisering veel verder dan in andere. In Groot-Brittannië en Nederland slaagde de democratisering; in Duitsland mislukte deze. Vanaf 1815 had Nederland een constitutionele monarchie. In 1848 kwam er een parlementair stelsel, waarna het beperkte mannenkiesrecht in stappen werd uitgebreid tot de invoering van algemeen mannenkiesrecht in 1917. Met de invoering van algemeen vrouwenkiesrecht in 1919 werd Nederland een parlementaire democratie.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Democratisering

De beweging richting meer inspraak en rechten voor het volk, door o.a. uitbreiding van kiesrecht en totstandkoming van een grondwet.

2. Emancipatiebeweging

Een beweging die streeft naar gelijke rechten voor groepen die zijn achtergesteld in de samenleving.

3. Feminisme

Stroming die streeft naar gelijke behandeling van mannen en vrouwen, in eerste instantie door vrouwenkiesrecht te verkrijgen.

4. Censuskiesrecht

Kiesrecht dat is beperkt tot mannen die een minimaal een bepaalde hoeveelheid belasting betalen. De voortschrijdende democratisering heeft ervoor gezorgd dat dit censuskiesrecht langzamerhand is uitgebreid tot algemeen kiesrecht.

5. Grondwet

Wet waarin staat hoe het land bestuurd wordt en wat de rechten zijn van burgers. Het kiesrecht is een van de rechten die is opgenomen in de grondwet.

KA (voluit): De opkomst van emancipatiebewegingen

KA (in eigen woorden): De opkomst van groepen die streeden voor meer rechten voor achtergestelde groepen in de samenleving

Tijdvak: TV8: Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: Eerste feministische golf

De eerste feministische golf is naam voor de periode van ongeveer 1870 tot 1920 waarin werd gestreden voor vrouwenemancipatie in de vorm van kiesrecht, toelating tot de universiteiten en het recht om betaald werk te doen.

In de tweede helft van de 19e eeuw kwamen het confessionalisme en het feminisme op. Het waren emancipatiebewegingen die een eind wilden maken aan de achterstelling van hun aanhangers: katholieken, protestanten en vrouwen. Belangrijke resultaten van deze bewegingen waren de invoering van gelijke financiering van openbare en bijzondere scholen in 1917 en van het algemeen vrouwenkiesrecht in 1919.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Emancipatiebeweging

Een beweging die streeft naar gelijke rechten voor groepen die zijn achtergesteld in de samenleving.

2. Socialisme

Een politieke stroming die opkomt voor de arbeidersklasse, en vindt dat deze zich moet emanciperen, ofwel door een klassenstrijd, ofwel door voor zichzelf op te komen en kiesrecht, onderwijs en goede gezondheidszorg te verkrijgen. Socialisten willen verschillen in macht en inkomen kleiner maken. De uitbreiding van het censuskiesrecht naar algemeen mannenkiesrecht (1917 in Nederland) zorgt ervoor dat ook arbeiders mogen stemmen.

3. Feminisme

Stroming die streeft naar gelijke behandeling van mannen en vrouwen, in eerste instantie door vrouwenkiesrecht te verkrijgen.

4. Confessionalisme

Een politiek maatschappelijke stroming die gebaseerd is op geloof. Dit kan in bepaalde opzichten ook tot een emancipatiebeweging worden gerekend omdat katholieke confessioneel vrijheid van godsdienst en volwaardige deelname aan de maatschappij in bijvoorbeeld bestuursfuncties.

KA (voluit): De opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionnalisme en feminisme

KA (in eigen woorden): De opkomst van de stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionnalisme en feminisme.

Tijdvak: TV8: Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: De oprichting van de ARP in 1879.

De confessionele Anti-Revolutionaire Partij was de eerste politieke partij in Nederland.

Vanaf 1815 ontstonden politieke stromingen als het liberalisme, nationalisme en socialisme, die zich verzetten tegen de conservatieve monarchieën. Door de opkomst van de burgerij en de arbeidersklasse groeide hun invloed.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Politieke stroming

Een verzameling van bij elkaar passende ideeën en overtuigingen over hoe de samenleving eruit moet zien en wat de rol van de staat daarin moet zijn.

2. Liberalisme

Een politieke stroming die vrijheid van het individu centraal stelt. Liberalisten vinden dat de staat voor vrede en veiligheid moet zorgen, en dat kerk en staat van elkaar gescheiden horen te zijn.

3. Nationalisme

Een voorliefde voor het land/volk. Als politiek-maatschappelijke stroming streven nationalisten naar een eigen natiestaat.

4. Socialisme

Een politieke stroming die opkomt voor de arbeidersklasse, en vindt dat deze zich moet emanciperen, ofwel door een klassenstrijd, ofwel door voor zichzelf op te komen en kiesrecht, onderwijs en goede gezondheidszorg te verkrijgen. Socialisten willen verschillen in macht en inkomen kleiner maken.

5. Confessionnalisme

Een politiek maatschappelijke stroming die gebaseerd is op geloof.

6. Feminisme

Stroming die streeft naar gelijke behandeling van mannen en vrouwen, in eerste instantie door vrouwenkiesrecht te verkrijgen.

7. Conservatisme

Een stroming die vasthoudt aan hoe dingen zijn (conserveren = behouden), en dus in het algemeen tegen verandering is.

